

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
РЕСПУБЛІКАНСЬКИЙ МЕТОДИЧНИЙ КАБІНЕТ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ МИСТЕЦТВ І КУЛЬТУРИ

МУЗИЧНА ГРАМОТА ТА
ЕЛЕМЕНТАРНА ТЕОРІЯ МУЗИКИ

Програма для музичних училищ із спеціальності
№ 5.02040501 "Спів"

КИЇВ - 1995

Укладачі:

В.В. КАЛІНІНА, Л.В. СКОК, викладачі Харківського музичного училища ім. Б.М. Лятошинського

Рецензенти:

П.П. КАЛАШНІК, професор Харківського інституту мистецтв ім. І.П. Котляревського;

М.Т. ІВАНИШИН, викладач Львівського музичного училища ім. С.П. Людкевича

Редактор:

О.Г. ПІДСУХА

Відповідальний за випуск:

С.П. ШИНКАРЕНКО

Обсяг курсу 108 годин
Самостійна робота - 32 години
Практичних - 76 годин

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Предмет "Музична грамота та елементарна теорія музики" в музичних училищах із спеціальності "Спів" є важливою складовою частиною професійної підготовки спеціалістів - співаків, артистів хору та ансамблю.

Мета предмета - комплексна загальна теоретична підготовка студентів-вокалістів до творчої діяльності. Вивчення предмета повинно надати можливість свідомого розвитку природного музичного слуху студентів, сприяти засвоєнню закономірностей музичної мови та усвідомленню художнього змісту музичних творів.

Основні завдання предмета:

- надати студентам необхідні знання про засоби музичної виразності, найважливіші елементи музичної мови, їх значення в музичній формі;
- прищепити навички практичного використання засвоєного теоретичного матеріалу та елементів аналізу музичних форм в реалістичних сферах професійної діяльності;
- сприяти формуванню та розвитку музичного мислення студентів.

КОРОТКІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Основна методична спрямованість предмета "Музична грамота та елементарна теорія музики" - забезпечення свідомого слухового засвоєння теоретичного матеріалу, формування вміння суміщати слухове сприйняття нотного тексту з його теоретичним осмисленням. Слухове засвоєння

програмного матеріалу курсу музичної грамоти повинно сприяти формуванню художнього смаку студентів.

З метою практичного оволодіння предметом на уроках необхідно використовувати різноманітні форми роботи: письмові та усні вправи, гру різних завдань на фортепіано, аналіз фрагментів музичних творів, тощо. Корисно, також, розглядати елементи музичної мови (тон, півтон, пауза, інтервал, акорди, тощо) на матеріалі знайомих вокальних творів. Паралельно визначати лад, темп, ритм, пов'язуючи всі ці компоненти з характером та змістом музики. Використання ілюстративного музичного матеріалу, пов'язаного зі спеціальністю студентів, - зразки вокальної літератури, різноманітні за стилями і жанрами, - стимулює професійну зацікавленість у предметі, спрощує процес опанування програмним теоретичним матеріалом.

Завданням курсу елементарної теорії музики є розширення і поглиблення знань, отриманих на уроках музичної грамоти. Успішне засвоєння цього курсу повинно сприяти формуванню необхідної теоретичної бази для вивчення інших предметів музично-теоретичного циклу (гармонії, аналізу музичних творів, тощо). Тому слід приділяти більше уваги розвитку навичок будови вивчених інтервалів, акордів на фортепіано та визначення їх у музичних творах, а також умінню підбирати акомпанемент до мелодій.

Студенти повинні засвоїти теоретичний матеріал у повному обсязі, вміти працювати з вокальною літературою, грамотно викладати теоретичні положення, уміти точно зафіксувати нотний текст, виконувати творчі завдання.

Форми роботи на уроках курсу елементарної теорії музики можуть бути різноманітними: усна відповідь за тією чи іншою темою, гра на фортепіано і запис гам, інтервалів, акордів, цифрованих послідовностей, секвенцій та різні форми творчих завдань (ритмізація тексту; імпровізація окремих звуків, мотивів; фраз на запропоновані ритмічні малюнки, із вживанням запропонованих інтервалів; акордів, тощо).

Викладач повинен враховувати, що закріплення практичних навичок потребує повторення найважливіших тем курсу на протязі всього періоду навчання. На уроках з елементарної

теорії музики доцільно користуватися таблицями, картками із завданнями по темах, - це дасть змогу не тільки раціонально розподілити урочний час, але і здійснювати контроль над процесом засвоєння програмного матеріалу кожним студентом. Важливим аспектом навчального процесу є організація роботи студентів вдома. Цю роботу слід постійно контролювати та спрямовувати.

Програма курсу елементарної теорії музики поглиблюється, в порівнянні з минулою, за рахунок введення тем з аналізу музичних форм (прості форми, куплетні та куплетно-варіаційні форми), що необхідно для практичної діяльності студентів вокальних відділів. Аналізуючи музичний твір, студенти повинні визначити лад, тональність, розмір, інтервали, акорди, види хроматичних звуків, тональний план, елементи музичної мови, тощо. Додатковим завданням для студентів може бути аналіз музичних творів, які вивчаються в класі по спеціальності чи загального фортепіано, з метою визначення окремих елементів музичної мови, знайомих з курсу елементарної теорії музики.

Зміст предмета "Музична грамота та елементарна теорія музики" та арактер викладення навчального матеріалу повинні виховувати у студентів переконаність в необхідності цього теоретичного курсу, який формує творче мислення, розширює музично-теоретичний кругозір, готує їх до подальшої творчої діяльності.

ПРИБЛИЗНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№ п/п	Найменування тем	Кількість годин
1	Вступ. /Розділ. музична грамота/.	1
2	Музичний звук'	1
3	Знаки альтерації	1
4	Лад і тональність. Мажорний лад	3
5	Ритм, метр, темп	4
6	Групвання тривалостей в простих та складних розмірах	2

№ п/п	Найменування тем	Кількість годин
7	Інтервали	2
8	Міжорний лад.	2
9	Основні та характерні інтервали гармонічного мінору	4
10	Обернення інтервалів	2
11	Акорди. Головні тризвуки	2
12	Тональність до 3-х знаків при ключі	4
13	Головні тризвуки та домінантсептакорд в тональності до 3-х знаків	3
14	Музичний синтаксис	1
	Контрольні заняття	2
1	Вступ /Розділ: елементарна теорія музики/	1
2	Музичний звук. Нотне письмо	3
3	Метр, ритм, темп. Класифікація розмірів	4
4	Лад і тональність. Квінтове коло мажорних та міжорних тональностей	4
5	Народні діатонічні лади. Інші види ладів	2
6	Інтервали	4
7	Мелодія. Складові елементи музичної мови. Схематика	2
8	Акорди	7
9	Типи музичної фактури	1
10	Транспозиція	1
11	Музичні терміни	1
12	Спорідненість тональностей. Модуляції	2
13	Хроматизм. Ладова альтерація.	4
14	Прості форми.	1
15	Куплетна форма	1
16	Мелізми	1
17	Знаки скорочення нотного письма	1
	Всього:	76 годин

ЗМІСТ КУРСУ

РОЗДІЛ: МУЗИЧНА ГРАМОТА

Тема 1. Вступ

Завдання курсу музичної грамоти. Місце і значення курсу в комплексі музично-теоретичних дисциплін. Вокальна та інструментальна музика. Народна основа музики.

Тема 2. Музичний звук.

Звук, властивості звуку, запис звуків, нотний стан, скрипковий та басовий ключі, загальне поняття ключа "до". Назва та позначення звуків (складові та літерні), основні ступені звукоряду. Октавна система, діапазон та регістр, ознайомлення з фортепіанною клавіатурою. Камертон.

Тема 3. Знаки альтерації.

Знаки альтерації - ключові та випадкові знаки в тональності. Складові та літерні назви альтерованих ступенів. Енгармонізм звуків. Тон і півтон. Діатонічні і хроматичні півтони та цілі тони.

Тема 4. Лад і тональність. Мажорний лад.

Визначення ладу. Мажорний лад, мажорна гама, тетракорди. Поняття стійкості та нестійкості звуків, тяжіння нестійких звуків у стійкі, тоніка ладу. Визначення тональності. До мажор. Назва ступенів ладу. Будова натуральної мажорної гами.

Тема 5. Ритм, метр, темп.

Визначення ритму і метру. Тривалість звуків, основні ритмічні одиниці, паузи, нота з крапкою, ліга. Метр, розмір.

Прості дводольні і тридольні розміри. Основні позначення темпу.

Тема 6. Групування тривалостей в простих та складних розмірах.

Поняття про групування тривалостей. Групування тривалостей в простих розмірах $/2/4$; $3/4$. Особливості складних розмірів. Чотиридольні розміри, групування тривалостей в складних розмірах. Тактування. Схеми диригування в дводольних, тридольних та чотиридольних розмірах. Особливості групування тривалостей у вокальній музиці.

Тема 7. Інтервали.

Визначення інтервалу. Тонова та ступенева величини інтервалу. Гармонічне та мелодичне викладення інтервалу. Прості інтервали. Основні інтервали на ступенях натурального мажору До мажор - Тритон. Загальне поняття про консонанси та дисонанси.

Тема 8. Мінорний лад.

Визначення мінорного ладу. Види мінору (натуральний, гармонічний, мелодичний), будова мінорної гами. Вивчення тетраходів та ступенів у мінорному ладі. Паралельні тональності. Ля мінор.

Тема 9. Основні та характерні інтервали гармонічного мінору.

Основні інтервали на ступенях натурального мінору. Розв'язання діатонічних інтервалів. Функціональне значення інтервалу. Великі терції в мажорі на I, IV та V ступенях. Малі терції в мінорі на I, IV та V ступенях.

Характерні інтервали гармонічного мінору: збільшена секунда, зменшена септіма, збільшена квінта, зменшена кварта. Розв'язання цих інтервалів. Тритони, їх розв'язання.

Тема 10. Обернення інтервалів.

Визначення обернення. Взаємообернені інтервали. Використання обернення інтервалів.

Тема 11. Акорди. Головні тризвуки.

Тризвуки головних ступенів в мажорі та гармонічному мінорі. Функціональні взаємовідношення головних тризвуків ладу.

Поняття основного тону.

Тема 12. Тональності до 3-х знаків при ключі.

Мажорні та мінорні тональності до 3-х знаків при ключі вивчаються по аналогії з До мажором та ля мінором.

Тема 13. Головні тризвуки та домінантсептакорд в тональностях до 3-х знаків.

Вивчення головних тризвуків, домінантсептакорда та інтервалів у вивчених тональностях. Будова вивчених акордів та інтервалів від наданого звука.

Тема 14. Музичний синтаксис.

Загальне поняття про складові елементи музичної мови. Період. Речення. Фраза. Визначення цезури. Ознаки цезури. Види кадансів.

РОЗДІЛ: ЕЛЕМЕНТАРНА ТЕОРІЯ МУЗИКИ

Тема I. Вступ

Основні художні закономірності музики, засоби музичної виразності, елементи музичної мови. Загальна характеристика інших дисциплін музично-теоретичного циклу. Коротка характеристика змісту та завдань курсу елементарної теорії

музики - основоположного предмету в комплексі теоретичних дисциплін.

Тема 2. Музичний звук.

Музичний звук. Основні властивості музичного звуку. Натуральний звукоряд. Обертони. Стрій. Піфагорів, натуральний, темперований стрій. Зонна природа музичного слуху. Сучасна 12-ти звукова рівномірно - темперована октавна музична система. Діапазон і регістри різних голосів та інструментів. Основні ступені звукоряду. Складові і літерні позначення звуків. Знаки альтерації. Енгармонізм звуків. Діатонічні та хроматичні півтони та тони.

Історичний розвиток нотопису. Три види ключів: ключ "соль", ключ "фа", ключ "до". Запис висоти звуку. Запис нот і пауз. Допоміжні знаки, що змінюють тривалість нот (точка, ліга, фермата). Аколади. Значення аколрад в партитурі. Специфіка хорових партитур.

Тема 3. Метр, ритм, темп.

Визначення поняття "метр". Сильні та слабкі долі такту. Метричні акценти. Строга та вільна метрика.

Визначення поняття ритм. Тривалості звуків. Ритмічний малюнок. Значення ритму і метру в музиці.

Такт. Затакт. Тактова риска. Розмір. Класифікація розмірів: прості (дводольні та тридольні), складні однорідні (чотиридольні, шестидольні, дев'ятидольні, дванадцятидольні), складні змішані (п'ятидольні, семидольні, восьмидольні), перемінні (періодична та неперіодична перемінність), поліметрія.

Групування тривалостей у вокальній та інструментальній музиці, у простих та складних тактах. Деякі найважливіші винятки із загальних правил групування тривалостей. Синкопа. Особливі форми тривалостей (тріолі, дуолі, квартолі, квінтолі та інші).

Темп. Позначення темпу. Метроном. Значення темпу в музиці. Основні та додаткові позначення темпу.

Тема 4. Лад і тональність.

Загальне поняття про лад і його елементи. Стійкість та нестійкість звуків. Тяжіння. Розв'язання. Тоніка. Ступені ладу. Гама. Мажорний лад, його характеристика. Будова мажорної гами. Позначення, властивості і назви ступенів ладу. Застосування видів мажору в музиці. Різновиди мажорного ладу.

Мінорний лад, його характеристика. Властивості ступенів мінорного ладу. Різновиди мінору. Будова мінорної гами. Застосування трьох видів мінору.

Тональність. Система дієзних та бемольних тональностей. Квінтове коло. Таблиця ключових знаків. Паралельні, одноіменні та енгармонічно рівні тональності. Визначення тональності твору.

Порівняльний огляд мажору і мінору. Функціональні співвідношення ступенів мажорного та мінорного ладів. Виразові можливості загального музичного колориту мажору і мінору.

Тема 5. Народні діатонічні лади. Інші види ладів.

Поняття про діатоніку. Первісні ладові утворення (трихорди, тетрахорди). Пентатоніка. Загальні ознаки пентатонічних ладових структур.

Монодичні лади, їх класифікація. Стабільні монодичні лади. Семиступеневі лади мажорного нахилу - іонійський, лідійський, міксолідійський; та мінорного нахилу - еолійський, фригійський, дорійський. Використання цих ладів в народній та професійній музиці.

Поняття про інші лади: паралельно перемінний, перемінний мажоро-мінор, лади з двома збільшеними секундами, збільшений (цілотновий) та зменшений лади.

Тема 6. Інтервали.

Основні поняття про інтервали. Мелодичні та гармонічні інтервали. Ступенева та тонова величина інтервалів.

Класифікація інтервалів: прості і складні, консонанси і дисонанси, діатонічні і хроматичні, стійкі і нестійкі. Обернення інтервалів. Енгармонізм інтервалів. Застосування інтервалів в музиці.

Інтервали натуральних мажору та мінору. Розв'язання дисонансів у консонанси (секунди, септими, тритони). Особливості голосоведення при розв'язанні інтервалів. Рух голосів: прямий, протилежний, скісний.

Характерні інтервали гармонічних мажору і мінору. Інтервали в тональностях до семи ключових знаків. Будова і розв'язання дисонансів від вказаного звуку.

Виразні властивості діатонічних інтервалів.

Тема 7. Мелодія. Складові елементи музичної мови.

Поняття про мелодію. Мелодичний малюнок. Основні форми мелодичного руху: хвилеподібний, плавний, стрибковий. Мелодична вершина. Кульмінація. Прийоми розвитку мелодії: точне та фрагментарне повторення, секвенція, обернення, збільшення, зменшення, розширення мелодичних інтервалів. Елементи будови музичної форми. Цезура. Побудова. Каденція. Поняття про період, речення, фразу, мотив. Масштабно-синтаксичні структури: періодичність будови, підсумовування та дроблення.

Тема 8. Акорди.

Загальне поняття про акорди. Терцієвий принцип акордотворення. Типи акордів: тризвук, септакорд, нонакорд. Головні та побічні тризвуки. Функції акордів (тонічна, субдомінантова та доміантова). Збільшений тризвук в гармонічних мажорі та мінорі, його обернення (секстакорд, квартсекстакорд). Розв'язання збільшеного тризвуку та його обернень в тонічне співзвуччя. Зменшений тризвук в мажорі та мінорі (натуральний і гармонічний види), його обернення (секстакорд, квартсекстакорд). Розв'язання зменшеного тризвуку та його обернень в тонічне співзвуччя. Побудова септакордів на всіх ступенях мінорного та мажорного ладу.

Структура септакордів, що найбільш використовуються в музиці, фонізм акордів.

Домінантсептакорд V_7 / в мажорі та гармонічному мінорі, його обернення (квінтсекстакорд, терцквартакорд, секундакорд) з розв'язанням в тональностях та від даного звуку. Ввідні септакорди VII ступеня (малий та зменшений), їх обернення з розв'язанням в тонічне співзвуччя. Побудова цих акордів в тональності та від даного звуку з визначенням тональності.

Септакорд II ступеня II_7 / в мажорі та мінорі, його обернення з розв'язанням в тонічне співзвуччя через доміантсептакорд та його обернення $II_7 - D_3^4 - I$; $II_7^6 - D_2 - I_6$; $II_3^4 - D_7 - I$; $II_7 - D_5^6 - I$. Побудова септакорда II ступеня в тональності та від звуку з визначенням тональності.

Типи акордових послідовностей. Значення акордів в музиці.

Тема 9. Типи музичної фактури.

Поняття про фактуру, різні типи фактури: монодичний склад, гомофонно-гармонічний склад, акордовий склад, поліфонічний (імітаційний, підголосковий) склад. Виразова роль фактури.

Тема 10. Транспозиція.

Засоби транспозиції. Використання транспозиції. Значення транспозиції у вокальному виконавстві. Застосування транспозиції.

Тема 11. Музичні терміни.

Основні музичні терміни відносно до темпу, динаміки, характеру виконання музичного твору.

Тема 12. Спорідненість тональностей.

Тональності першого ступеня спорідненості. Поняття про відхилення та модуляцію. Визначення тонального плану музичного твору.

Тема 13. Хроматизм. Ладова альтерація.

Визначення поняття "хроматизм". Роль хроматизму в музиці. Хроматична гама. Правопис хроматичних гам в мажорі та мінорі. Види альтерації (ладова та модуляційна). Внутрішньоладова альтерація як загострення тяжінь нестійких ступенів ладу в мажорі та мінорі. Мелодичний хроматизм (прохідні та допоміжні звуки). Хроматичні інтервали, їх розв'язання. Три збільшених сексти та зменшених терції, дві збільшених кварта та зменшених квінти з розв'язанням. Загальні принципи розв'язання хроматичних інтервалів.

Тема 14. Прості форми.

Загальна характеристика простих форм. Двочастинна та тричастинна прості форми.

Тема 15. Куплетна форма.

Будова куплету. Засоби об'єднання куплетного циклу. Функціональна супідрядність куплетів. Куплетно-варіаційна форма. Застосування в музиці. Куплетно-варіаційна форма на мелодію "остінато".

Тема 16. Мелізми

Мелізми. Засоби утворення мелізмів. Мелізматика. Види мелізмів: форшлаг (короткий та довгий), мордент (простий та перекреслений), групетто, трель, арпеджіато. Використовування мелізмів, їх роль в утворенні мелодичної лінії. Розшифрування мелізмів.

Тема 17. Знаки скорочення нотного письма.

Визначення знаків скорочення нотного письма (абрєвіатура). Знаки повторення більших частин твору. Знаки повторення дрібніших частин твору. Знаки рівномірного повторення одного звука або співзвуччя і тремоло. Октавні знаки. Графічне зображення їх. Деякі знаки сучасної нотації.

КОНТРОЛЬ ТА ОБЛІК УСПІШНОСТІ

Курс "Музична грамота та елементарна теорія музики" визначається на протязі 3-х років. Згідно з навчальними планами, з метою контролю знань студентів в кінці кожного семестру проводяться контрольні (практичні) уроки. За їх результатами та з урахуванням успішності у семестрі виставляється підсумкова оцінка. В кінці II-го та III-го курсів (в 4-му та 6-му семестрах) проводяться іспити, де передбачається виконання письмової роботи та усна відповідь за билетом.

По закінченні курсу "Музична грамота" (2-й семестр) студенти на контрольному (практичному) уроці виконували письмову роботу, яка складається з чотирьох розділів:

- 1) побудова гам;
- 2) побудова та визначення різних інтервалів (в ладі з розв'язанням дисонуючих та нестійких або від даного звука з визначенням тональностей та розв'язанням);
- 3) побудова та визначення різних акордів (в ладі з розв'язанням дисонуючих та нестійких або від вказаного звука з визначенням тональностей та розв'язанням дисонансів);
- 4) завдання на групування тривалостей у простих розмірах (бажано включати зразки з вокальної літератури).

Усна відповідь на питання, які охоплюють основні проблеми курсу:

- 1) знання теоретичних положень;
- 2) побудова на фортепіано гам, інтервалів та акордів в тональності та від вказаного звука (три-чотири приклади на кожний розділ);

3) аналіз невеликого музичного уривка (в формі періоду) з визначенням його тональності, структури музичної теми, характеру мелодичного руху, особливостей ритму.

Перевірка студентів з розділу "Елементарна теорія музики" здійснюється у формі іспитів (4-й та 6-й семестри).

Письмова екзаменаційна робота проводиться на останньому уроці і включає чотири важливих розділи:

1) побудова та визначення різних гам та ладів народної музики;

2) побудова та визначення різних інтервалів (в ладі та від даного звука);

3) побудова та визначення різних акордів (в ладі та від даного звука);

4) завдання на групування тривалостей в простих та складних розмірах.

Усна відповідь студентів на екзамені охоплює такі питання:

1) знання та визначення основних теоретичних положень курсу;

2) побудова на фортепіано вивчених гам, ладів, інтервалів, акордів (в тональності та від вказаного звука з визначенням тональностей та розв'язанням);

3) аналіз невеликого музичного уривку з визначенням його тональності, структури музичної мови, характеру мелодичного руху, акордів, ритмічних особливостей, тощо.

ЗРАЗКИ ЕКЗАМЕНАЦІЙНИХ БІЛЕТІВ

Білет № 1

1. Властивості музичного звуку.

2. На фортепіано:

- виконати висхідну тональну секвенцію на мотив ... (одноголосся), крок секунда;

- виконати в тональності Мі-бемоль мажор D_4 та його обернення з розв'язанням;

- збудувати вниз від звука ... тритон і розв'язати як зб. 4 усіма відомими способами.

3. Аналіз нотного тексту: В.Гаврилін "Над рекою стоїть калина".

Білет № 2

1. Характеристика простих та складних розмірів.

2. На фортепіано:

- виконати нисхідну хроматичну секвенцію на мотив $D_6 - D_5^6 - I_5^6$ в тональності Фа мажор;

- виконати від звуку "фа" вгору характерні інтервали гармонічного мажору з розв'язанням та визначенням тональностей;

- створити мелодію в лідійському та фрігійському ладах.

3. Аналіз нотного тексту: Л.Ревуцький "Прилетіла перепілонька".

Білет № 3

1. Мажорний лад та його елементи.

2. На фортепіано:

- виконати висхідну тональну секвенцію на мотив ... (двоголосся), крок секунда;

- виконати в тональності інтервальну послідовність (4-6 інтервалів) в триольному розмірі з використанням пунктирного ритму;

- збудувати вниз від звуку ... мажорний квартсекстакорд і розв'язати його як K_6^4 та D_6^4 .

3. Аналіз нотного тексту: Російська народна пісня "Уж, ты поле мое".

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

ОБОВ'ЯЗКОВА:

Виноградов Г. Елементарная теория музыки и сольфеджио. /К.: Музична Україна, Ч.І - 1969, Ч.ІІ - 1972/
Глушков П., Красовська Є. Елементарная теория музыки. /К.: Музична Україна, 1961/

- Красинская Л., Уткин В. Элементарная теория музыки/М., Музыка, 1983/
Курс теории музыки /под ред. Островского Л., Л., Музыка, 1978/
Павлюченко С. Элементарная теория музыки і сольфеджіо. /К.: Музична Україна, 1980/
Способин Н. Элементарная теория музыки/М., Музыка, 1985/
Хвостенко В. Задачи и упражнения по элементарной теории музыки /М., Музыка, 1986/

ДОДАТКОВА:

- Вяхромеев В. Элементарная теория музыки/М., Музыка, 1983/
Габор Дарваш. Книга о музыке /М., Музыка, 1983 - перевод с венгерского/
Кельма Н., Волчанник А., Лебеш Л. Безмашинное программирование в курсе элементарной теории музыки /К., Музична Україна, 1985/
Лаврентьева И. Вокальные формы в курсе анализа музыкальных произведений /М., Музыка, 1978/
Мазель Л. Строение музыкальных произведений /М., Музыка, 1979/
Островский А. Методика теории музыки и сольфеджіо /Л., Музыка, 1970/
Упражнения по элементарной теории музыки /Л., Музыка, 1986/
Энциклопедический музыкальный словарь /М., Музыка, 1966/